

SUOJELU

- luonto, maisema, kulttuuri

Ari Ekroos
Talousoikeuden professori
Aalto-yliopisto

1

LAINSÄÄDÄNTÖ

- Luonnonsuojelu
 - Uusi luonnonsuojelulaki (9/2023, voimaan 1.6.2023)
 - MRL – kaavasuojelu (ks. kaavoitus)
- Maisemansuojelu
 - luonnonsuojelulaki
 - MRL – kaavasuojelu ja rakentamisen kontrolli (ks. kaavoitus ja rakentaminen)
- Rakennussuojelu
 - MRL – kaavasuojelu (ks. kaavoitus)
 - RakPSL
 - asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta
 - Kirkkolaki – kirkolliset rakennukset
- Muinaismuistojen suojelu
 - Muinaismuistolaki
- Maa-ainesten ottaminen
 - Maa-aineslaki (+ ympäristönsuojelulaki) tai vesilaki

2

LUONNONSUOJELUOIKEUS

- Luonnonsuojelulaki
 - Muutosehdotus: HE 41/2024, RED 3 direktiivistä johtuvia muutoksia
- Luonnonsuojeluasetus (1066/2023)
 - Liite 1 KOKO MAASSA RAUHOITETUT ELÄINLAJIT, Liite 3 KOKO MAASSA RAUHOITETUT KASVILAJIT , Liitteet 2, 4, 5 maan eri alueilla rauhoitetut lajit
 - Liite 6 UHANALAISET LAJIT (* merkityt, erityisesti suojeltavat lajit)
 - Liite 7 SUOMESSA ESIINTYVÄT EUROOPAN UNIONIN TIUKKAA SUOJELUA EDELLYTTÄVÄT ELIÖLAJIT
- Erämaalaki (1991)
- Koskiensuojelulaki (1987), Ounasjoen suojelulaki (1983), Kyrönjoen suojelulaki (1991)
- LUONTO- JA LINTUDIREKTIIVIT

- luonnonsuojelulla on pitkät perinteet Suomessa, nykyistä (1997) luonnonsuojelulakia edeltävän lain (1923) nojalla ensimmäiset eliölajit rauhoitettiin 1923 ja ensimmäiset suojelualueet perustettiin 1920-luvulla, ensimmäiset kansallis- ja luonnonpuistot perustettiin valtion maille vuonna 1938

3

SISÄLLYS

- Suojelualueet
- Lajisuojaus
- Natura 2000-verkosto
- Korvaukset
- Koskiensuojaus
- Kompensaatio - vapaaehtoinen

4

LSL:n TAVOITE, 1 §

Tämän lain tavoitteena on:

- 1) luonnon monimuotoisuuden turvaaminen;
 - 2) luonnonkauneuden ja maisema-arvojen vaaliminen;
 - 3) ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja ilmastonmuutoksen hillinnän edistäminen;
 - 4) luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen;
 - 5) kansalaisten luonnontuntemuksen ja ympäristötietoisuuden lisääminen;
 - 6) luonnontutkimuksen edistäminen.
- Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen.

5

Määritelmiä

Laissa tarkoitetaan

- 1) Luonnon monimuotoisuudella kaikkiin, kuten manner-, meri- tai muuhun vesiperäiseen ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta; tähän lasketaan myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus;
- 3) Luontotyyppin suotuisalla suojelutasolla sitä, että luontotyyppin luontainen levinneisyys ja esiintymisalueet säilyvät tai laajenevat, luontotyyppin pitkän aikavälisen säilymisen edellyttämä rakenne ja toiminta säilyvät ja luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa;
- 4) Eliölajin suotuisalla suojelutasolla sitä, että laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa elinympäristöissään;
- 5) Ekologisella kompensaatiolla eliölajeille ja luontotyypeille aiheutettavien heikennysten hyvittäminen parantamalla eliölajien ja luontotyyppien tilaa heikennysalueen ulkopuolella, kun heikennyksiä on ensisijaisesti vältetty, toissijaisesti minimoitu ja, mikäli mahdollista, heikennettyjen eliölajien ja luontotyyppien tilaa on ennallistettu heikennysalueella;
- 6) *Luonnon monimuotoisuuden kestäväällä käytöllä* biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen 2 artiklan mukaisesti biologisen monimuotoisuuden osien käyttöä siten, että käytön laatu tai määrä ei pitkällä aikavälillä johda biologisen monimuotoisuuden vähenemiseen, ja joka siten tukee mahdollisuuksia tyydyttää nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet ja toiveet;

6

Varovaisuusperiaate – uusi säännös

- Tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen mukaisessa päätöksenteossa kiinnitetään huomiota luonnon monimuotoisuuden merkittävän vähenemisen tai häviämisen uhkaan, vaikka siitä ei olisi olemassa varmistettua tieteellistä tietoa.

7

Luonnonsuojelusuunnittelu

- Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategia ja toimintaohjelma
- Vaahtoisen luonnonsuojelun toimenpideohjelmat
- Luonnonsuojeluohjelmat
 - valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi voidaan laatia luonnonsuojeluohjelmia
 - laatii ympäristöministeriö
 - hyväksyy valtioneuvosto yleisistunnossa
 - toimenpiderajoitus - poikkeaminen ELY
 - ei koske vanhojen ohjelmien alueita
- Suunnittelussa viranomaisten vuorovaikutus ja yleisölle tilaisuus esittää mielipiteitä

8

VANHAT LUONNONSUOJELUOHJELMAT

- Sovelletaan uutta lakia (mm. alueiden perustaminen ja toteutus sekä korvaukset
- kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma (24.2.1978, täydennetty 2.4.1980, 19.12.1985 ja 16.6.1988);
- soidensuojelun perusohjelma (19.4.1979 ja 26.3.1981);
- lintuvesiensuojeluohjelma (3.6.1982);
- lehtojensuojeluohjelma (13.4.1989);
- Mikkelsaarten saariryhmän suojelupäätös (24.8.1989);
- rantojensuojeluohjelma (20.12.1990);
- vanhojen metsien suojeluohjelma (27.6.1996)
- LSL:n 77 §:n mukaan vain tietyt LSL:n pykälät koskevat vanhoja
 - 24.3 §: luonnonsuojelualueen perustaminen yksityisen maalle ilman tämän suostumusta
 - 52.2 §: lunastus ilman valtioneuvoston lupaa

9

Luonnonsuojelualueet

- kansallispuisto - perustaminen lailla, vähintään 1000 ha
- luonnonpuistot - lailla jos >1000 ha, muutoin asetuksella
- valtion muut luonnonsuojelualueet – valtioneuvoston asetuksella tai YM:n asetuksella, jos alle 100 ha päätöksellä
- yksityinen luonnonsuojelualue ELY:n päätöksellä
 - Hakemuksesta tai suostumuksella
 - Ilman hakemusta tai suostumusta, jos luonnonsuojeluohjelman alue tai Natura 2000 verkostoa toteuttava
- Yksityisen alueen määräaikainen rauhoittaminen ELY:n kanssa tehdyllä sopimuksella, max 20 v.

10

PERUSTAMISEN YLEISET EDELLYTYKSET

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö, luonto-
- tyyppi tai ekosysteemi;
- 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- 4) alueella on erityistä maisemallista arvoa;
- 5) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii;
- 6) alueella on erityistä merkitystä luontotyyppien ja eliölajien mahdollisuuksille sopeutua il-
- mastonmuutoksen vaikutuksiin; tai
- 7) alue on muutoin niin edustava, tyyppillinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

11

Valtion omistamilla alueilla

- Sallittuja sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta, mm. hoito/kunnostus, marjojen/sienien poiminen, kalastus, poronhoito, merenkulun turvalaitteet, maamittaus (50 §)
- Luvanvaraisia poikkeuksia (51 §)
- Rauhoitussäännökset - poikkeaminen mahdollista
 - Liikkumisen rajoittaminen luonnonsuojelualueella (luonnonpuistossa aina)
- Hoito- ja käyttösuunnitelma ja järjestyssääntö - kansallispuisto

12

Luonnonsuojelun toteuttaminen

- alueen hankkiminen valtion omistukseen: kauppa, vaihto, lunastus
- korvaukset - yksityisten maat (vapaaeht.suojelu)
- korvauskynnys - merkityksellinen haitta
 - luontotyypit ja erityisesti suojeltavat lajit
- LSL 60 §, alueen liittäminen valtion luonnonsuojelualueeseen
 - Valtion omistukseen siirtynyt alue (hankinnan yhteydessä päätetty)
 - Metsähallituksen hakemuksesta valtion alue
 - Muun julkisoikeudellisen yhteisön omistama alue suostumuksella

13

Luonnonsuojelun toteuttaminen

- Suomen pinta-alasta on suojeltu noin 9% luonnonsuojelu- ja erämaalailla
 - Ulkoilullailla retkeilyalueita, koskiensuojeluilla vesistöjä
- Valtaosa suojelualueista sijaitsee valtion mailla
 - valtion suojelualueita hoitaa Metsähallitus (luontopalvelut)
- Suurin osa suojelualueistamme kuuluu EU:n Natura 2000 -verkostoon

14

Korvaukset - luonnonsuojeluohjelmat

- Omistajan oikeus vaatia lunastusta
- Kun neljä vuotta on kulunut luonnonsuojeluohjelman hyväksymistä koskevasta päätöksestä ja päätös on saanut lainvoiman, luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvan alueen omistajalla on oikeus, jollei ohjelmaa ole hänen alueensa osalta toteutettu tai asiasta sovittu, vaatia alueen lunastamista. Vastaava oikeus on sellaisen alueen omistajalla, jonka suojelu valtioneuvoston Natura 2000 –ohjelman toteuttamista koskevan periaatepäätöksen mukaan on toteutettava luonnonsuojelulain keinoin, kun neljä vuotta on kulunut valtioneuvoston periaatepäätöksen antamisesta.
- Lunastus pannaan vireille hakemalla Maanmittauslaitokselta määräystä lunastustoimitukseen

15

Korvaukset – valtion korvausvelvollisuus

- Valtio on velvollinen korvaamaan kiinteistön omistajalle tai erityisen oikeuden haltijalle merkityksellisen haitan, joka aiheutuu:
 - 1) 64 §:n 2 momentin, 77 §:n 2 ja 3 momentin, 79 §:n 2 momentin tai 81 §:n 2 momentin nojalla tehdystä päätöksestä;
 - 2) 65 §:n 1 momentissa, 73 §:n 1 momentissa tai 78 §:n 2 momentissa, säädetyistä kielloista;
 - 3) 47 §:n 2 momentin nojalla perustetun luonnonsuojelualueen rauhoitussäännöksistä;
 - 4) 38 §:n nojalla tehdystä kielto- tai rajoituspäätöksestä tai 39 §:n 1 momentin nojalla tehdystä luvan epäämisestä, jos luvan myöntämiselle tai toimenpiteen toteuttamiselle ei olisi muutoin estettä.
- Edellä 1 momentissa tarkoitettua merkityksellistä haittaa arvioitaessa on otettava huomioon mainitussa momentissa tarkoitettujen kieltojen, päätösten ja rauhoitussäännösten aiheuttamat yhteisvaikutukset.
- Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa asiassa korvausvelvollisuuden edellytyksenä on, että omistaja on 66 §:n tai 83 §:n nojalla hakenut lupaa poiketa kiellosta ja hakemus on hylätty.
- Haitasta on suoritettava täysi korvaus. Jos 78 §:n 2 momentissa säädetyistä kiellosta aiheutuvan merkityksellisen haitan pysyvyyttä ei voida luotettavasti ennalta arvioida, korvaus on suoritettava enintään kymmenen vuoden ajalta. Tämän jälkeen korvaus on suoritettava pysyvästä haitasta, jos on todennäköistä, että lisääntymis- tai levähdyspaikka on pysyvä.
- Maankäyttö- ja rakennuslaissa ja maa-aineslaissa tarkoitettujen lupien epäämisestä aiheutuvan haitan korvaamisesta säädetään erikseen. Metsälain 10 §:n mukaisen, metsien käyttöä koskevan erityisen velvoitteen kohtuullistamisesta säädetään metsälain 11 §:ssä.

16

KKO 2008:73

- Kysymys siitä, aiheutuiko luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentissa säädetystä liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämis- ja heikentämiskiellosta johtuvasta metsänkäytön rajoituksesta kiinteistön omistajalle luonnonsuojelulain 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua merkityksellistä haittaa.
 - Maa- ja metsätalouden ministeriön päätös, jolla oli palautettu pysytettiin (toimituksessa ei katsottu korvauskynnyksen ylittyvän)
- Maa- ja metsätalouden ministeriön päätös, että merkityksellisen haitan kynnyksenä Pietarinmäen tilan osalta oli pidettävä 1000 - 2000 euron määräistä absoluuttista haittaa.
 - Ympäristökeskus oli ilmoittanut, että Pietarinmäen tilalle liito-oravien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittämisskiellosta aiheutunut haitta oli suuruusluokkaa 1 745 euroa
 - Omistajat olivat pitäneet kiellosta aiheutunutta haittaa pysyvänä, mutta sen varalta, että haitta arvioitaisiin viiden vuoden pituiseksi, toissijaisesti vaatineet korvausta metsän uudistamisesta ja hakkuutulosten viivästyisestä 4 631 euroa

17

Yksityiset alueet

- Perustamispäätöksessä rauhoitusmääräykset
- Jos vastoin omistajan suostumusta
 - rauhoitusmääräykset eivät saa rajoittaa maankäyttöä enempää kuin aluetta koskevasta luonnonsuojeluohjelmasta tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeluperusteista johtuu, ellei maanomistaja ole muuhun suostunut
- Poikkeaminen
 - ELY-keskus voi myöntää luvan poiketa
- LSL 61 §, lakkauttaminen ja/tai rauhoitusmääräysten lieventäminen
 - ELY-keskus päättää omistajan hakemuksesta tai YM:n esityksestä:
 - Jos alueen luonnonarvot ovat oleellisesti vähentyneet, tai
 - Alueen rauhoitus estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen eikä tälle hankkeelle tai suunnitelmalle ole teknisesti ja taloudellisesti toteutettavissa olevaa vaihtoehtoa.

18

Tuet – uutta sääntelyä

- Avustus luonnon monimuotoisuuden suojelun ja hoidon edistämiseen
- Tuki
 - Lajien elinympäristöjen sekä luontotyyppien ja luonnon- tai kulttuurimaiseman ennallistamista, kunnostusta ja hoitoa edistäviin toimenpiteisiin voidaan myöntää harkinnanvaraista tukea valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Tuki koostuu tavaroista ja palveluista.
 - Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää tukea hakemuksesta tai maanomistajan kirjallisella suostumuksella. Jos tuki edistää tuen saajan taloudellista toimintaa, se voidaan myöntää ainoastaan hakemuksen perusteella.
- Tuen myöntämisen edellytykset
 - Tuen myöntämisen edellytyksenä on, että tuki kokonaisuutena arvioiden edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua koskevien tavoitteiden saavuttamista eikä samaan toimenpiteeseen ole myönnetty muuta julkista rahoitusta.

19

NATURA 2000-verkosto, LSL 5 LUKU

- Suomessa koostuu:
 - 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan yhteisön komissiolle ilmoitetuista linnustonsuojelualueista ja;
 - 2) alueista, jotka komissio tai neuvosto luontodirektiivin perusteella on hyväksynyt yhteisön tärkeinä pitämiksi alueiksi
- Heikentämiskielto, 34 §
 - Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.
- Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi (LSL 35 §)
- Luvan myöntäminen sekä suunnitelman hyväksyminen ja vahvistaminen (LSL 39 §)

20

Natura 2000 -verkosto

- laatimisessa noudatettiin soveltuvin osin luonnonsuojeluohjelman laatimista koskevia säännöksiä
- valitusoikeus 61 §:n mukaisesti
- YM valmisteli
- valtioneuvosto päätti
- valitukset KHO:ssa
- komissio hyväksyy

21

Natura 2000 -verkosto

- 35 §:n muutosehdotus (HE 41/2024), 4 momentti
 - Jos hankkeeseen sovelletaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 3 luvussa tarkoitettua arviointimenettelyä, tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettu arviointi tehdään tapauskohtaisesti arviointimenettelyn yhteydessä.
 - Jos kyse on uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain (1145/2020) 3 §:n 5 kohdassa tarkoitettua uusiutuvan energian tuotantolaitoksen, eri uusiutuvia energialähteitä yhdistävän laitoksen tai lämpöpumpun ja samalla paikalla sijaitsevan energiavaraston rakentamista, päivittämistä tai käyttöä koskevasta hankkeesta tai tällaisen laitoksen, lämpöpumpun tai varaston sähköverkkoon liittämistä taikka uusiutuvan energian lämmitys- tai jäähdytysverkkoon liittämistä koskevasta hankkeesta, arviointi tehdään aina arviointimenettelyn yhteydessä.
 - Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitettua yhteysviranomaisen on sisällytettävä tämän pykälän 2 momentissa tarkoitettuihin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen haltijan lausunnot mainitun lain 23 §:ssä tarkoitettuun perusteltuun päätelmään.

22

Natura 2000 –verkosto (2)

- Toimenpidekielto (38 §)
 - Jos hanke voi heikentää, toimenpidekielto 30 pv ilmoituksesta
- Luvan myöntäminen sekä suunnitelman hyväksyminen ja vahvistaminen
 - Viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen taikka hyväksyä tai vahvistaa suunnitelmaa, jos 36 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen tai suunnitelman merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon.
 - Sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, saadaan lupa muutoin lainsäädännössä säädetyt edellytykset täyttävälle hankkeelle kuitenkin myöntää taikka suunnitelma hyväksyä tai vahvistaa, jos valtioneuvosto yleisistunnossa päättää, että hanke tai suunnitelma on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoisia ratkaisua ole.
 - Muutosehdotus: (uusi 4 momentti 39 §:ään)
 - Uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetun uusiutuvan energian tuotantolaitoksen, asiaankuuluvan verkon ja energiavaraston suunnittelun, rakentamisen ja käytön sekä uusiutuvan energian tuotantolaitoksen ja energiavaraston verkkoon liittämisen katsotaan olevan hankkeita, jotka ovat erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia, ja palvelevan kansanterveyttä ja turvallisuutta.
 - Jos luontodirektiivin liitteessä 1 mainittu luontotyyppi tai liitteessä 2 tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava laji, edellytyksenä
 - että ihmisten terveyteen, yleiseen turvallisuuteen tai ympäristölle muualla koituihin ensisijaisen tärkeisiin suotuisiin vaikutuksiin liittyvä syy taikka muu erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottava syy vaatii luvan myöntämistä taikka suunnitelman hyväksymistä tai vahvistamista (komission lausunto, jos erittäin tärkeä yleinen etu)
 - VN:n myönteiseen päätökseen korvaavat toimenpiteet

23

NATURA - muuta

- Natura 2000 -verkoston toteuttaminen, 6 vuodessa komission päätöksestä
- Suojelun lakkauttaminen ja verkoston heikentymisen korvaaminen
 - jos lakkauttaminen johtaa yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymiseen, ympäristöministeriön on välittömästi ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla heikentymisen korvataan

24

Luontotyyppien suojelu (7 luku)

Suojeltuja luontotyyppiä ovat, erityisen arvokkaat luonnontilaiset tai luonnontilaiseen verrattavat

- 1) hiekkarannat;
- 2) jalopuumetsiköt;
- 3) pähkinäpensaikot;
- 4) tervaleppämetsät;
- 5) merenrantaniityt;
- 6) lehdesniityt;
- 7) kedot;
- 8) rannikon metsäiset dyynit;
- 9) sisämaan tulvametsät;
- 10) harjumetsien valorinteet;
- 11) meriajokaspohtjat;
- 12) suojaisat näkinpartaispohjat;
- 13) kalkkikalliot.

- ELY-keskuksen päätöksellä rajatun suojellun luontotyypin säilymiselle tärkeän esiintymän hävittäminen tai heikentäminen on kielletty.
- Kielto voimaan ELY:n annettua päätöksen tiedoksi
- Poikkeaminen mahdollista ELY:n päätöksellä

25

Tiukasti suojellun luontotyypin heikentämiskielto – tämä uutta!

1) Serpentiinikalliot, -kivikot ja soraikot, jotka ovat serpentiinittistä tai muusta ultraemäksisestä tai emäksisestä kivilajista muodostuvia kallio-, kivikko- tai soraikkoesiintymiä, jolla esiintyy serpentiinikasvilajistoa; sekä

2) Rannikon avoimet dyynit, jotka ovat Itämeren rannikolla ja saaristossa olevia, tuulen kulutus- ja kasaustyön tuloksena hiekasta muodostuneita dyynejä ja niiden painanteisiin syntyneitä kosteikkoja tai kausikosteikkoja, joilla esiintyy hiekkadyneille ominaista lajistoa.

- Näiden luontotyyppien esiintymien hävittäminen ja heikentäminen on kielletty.
- Poikkeaminen mahdollista ELY:n päätöksellä

26

MAISEMANSUOJELU (10 luku)

- positiivinen, aktiivinen maisemansuojelu
 - osoitetaan erityisen arvokkaat ja säilyttämistä vaativat alueet, LSL maisemanhoitoalueet (91 §)
 - suunnittelu
 - sääntelemätön – selvitykset ja inventoinnit sekä päätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista
 - säännelty: kaavoitus (MRL) ja luonnonsuojelulain mukaiset maisema-alueet
 - maatalouden ympäristötuen erityistuki (maaseutuelinkeinojen rahoituslaki)
- passiivinen maisemansuojelu
 - maisemanmuutoshankkeet
 - suunnitelmat: esim. tiesuunnitelma (Maantiel)
 - luvat
 - maa-aineslupa (ks. jäljempää)
 - muut luvat (esim. maisematyölupa ja muut MRL:n mukaiset luvat)
- Kieltotaulusäännös, 97 §
 - Maa- tai vesialueelle ei saa pystyttää sellaista kulkemisen, mairinnousun tai muun jokamiehen oikeuden käyttämisen kieltävää taulua, jonka asettamiseen ei ole laillista perustetta.

prof. Ekroos

27

27

Maiseman suojelu, maisemanhoitoalueet

- luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa maisemanhoitoalue
 - ympäristöministeriö – valtakunnalliset
 - ELY – maakunnalliset
- Maisemanhoitoaluetta koskevat määräykset
 - maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä
 - määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa
 - ELY voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen maisema-aluetta koskevista määräyksistä
 - maisema-aluetta koskevia rakennuslainsäädännön piiriin kuuluvia määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava
- Luonnonmuistomerkit: puu, puuryhmä, siirtolohkare yms, kauneus, harvinaisuus, maisemallinen merkitys, tieteellinen arvo tai muu syy
 - Viranomaisen alue, viranomaisen päättää; yksityisen alue, kunta päättää

prof. Ekroos

28

28

ELIÖLAJIEN SUOJELU

- Sovelletaan luonnonvaraisina esiintyviin eläin- ja kasvilajeihin
 - Ei sovelleta metsästyslain 5 §:n riistaeläimiin ja rauhoittamattomiin eläimiin, eikä kala- ja rapulajeihin
- Rauhoitetut eläinlajit
 - Nisäkkäät, linnut, matelijat ja sammakkoeläimet rauhoitettuja (poislukien riistaeläimet – metsästyslaki)
 - Kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden: (LSL 70 §)
 - 1) tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;
 - 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen; ja
 - 3) tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsyklinän kannalta tärkeillä paikoilla
 - pihapiirissä olevan tai muutoin ihmiselle tai kotieläimelle vaaraa aiheuttavan kynn saa tarvittaessa ottaa kiinni ja siirtää, ja jos se ei ole mahdollista, tappaa.
 - pesän vahingoittaminen on kiellettyä lisääntymiskauden ulkopuolella vain, jos kyse on eläimen tekemästä pesästä, jota se käyttää toistuvasti. Valtioneuvoston asetuksella yksilöidään tässä momentissa tarkoitetut eläinlajit.
 - Muutosehdotus: uusiutuvan energian tuotantolaitos, ei pidetä tahallisenä
- Suuren petolinnun pesä on rauhoitettu
- Rauhoitetut kasvilajit asetuksella (LSA liite)
 - kasvin tai sen osan poimiminen, kerääminen, irtileikkaaminen, juurineen ottaminen tai hävittäminen on kielletty

prof. Ekroos

29

29

ELIÖLAJIEN SUOJELU 3

- Liite 1 KOKO MAASSA RAUHOITETUT ELÄINLAJIT,
- Liite 3 KOKO MAASSA RAUHOITETUT KASVILAJIT,
- Liitteet 2, 4, 5 maan eri alueilla rauhoitetut lajit
- Liite 6 UHANALAISET LAJIT (* merkityt, erityisesti suojeltavat lajit)
 - Otetaan huomioon lupaharkinnassa tai kaavoituksessa päätöksentekoa koskevan lain mukaisesti
 - erityisesti suojeltavaksi lajiksi voidaan säätää asetuksella sellainen uhanalainen eliölaji, jonka häviämishuhto on ilmeinen
 - erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty
 - kielto tulee voimaan, kun ELY on päätöksellään määritellyt erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan rajat ja antanut päätöksen tiedoksi alueen omistajille ja haltijoille
- Liite 7 SUOMESSA ESIINTYVÄT EUROOPAN UNIONIN TIUKKAA SUOJELUA EDELLYTTÄVÄT ELIÖLAJIT

prof. Ekroos

30

30

ELIÖLAJIEN SUOJELU 4

- Euroopan yhteisön tiukkaa lajisuojelua koskevat erityissäännökset (LSL 78 §)
- luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden selvästi luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty
 - alueellinen ELY-keskus voi yksittäistapauksessa myöntää luvan poiketa kiellosta luontodirektiivin artiklassa 16 (1) mainituilla perusteilla (ja vastaavasti lintudirektiivin artiklassa 1 tarkoitettujen lintujen osalta voidaan myöntää poikkeus direktiivin artiklassa 9 mainituilla perusteilla)
 - lajit lueteltu LSA:n liitteessä 7
- Euroopan unionin tärkeinä pitämien eliölajien esiintymispaikkojen suojelu (LSL 79 §)
 - ELY-keskus voi päättää suojelusta, määrittää rajat, hävittämis- ja heikentämiskiello

prof. Ekroos

31

31

SUOMESSA ESIINTYVÄT EUROOPAN UNIONIN TIUKKAA SUOJELUA EDELLYTTÄVÄT ELIÖLAJIT

- Nisäkkäät
 - etelänlepakko, *Eptesicus serotinus*
 - ilves, *Lynx lynx*
 - isolepakko, *Nyctalus noctula*
 - isoviiksisiihippa, *Myotis brandtii*
 - karhu, *Ursus arctos*
 - kimolepakko, *Vespertilio murinus*
 - koivuhiiri, *Sicista betulina*
 - korvayökkö, *Plecotus auritus*
 - kääpiölepakko, *Pipistrellus pygmaeus*
 - lampisiippa, *Myotis dasycneme*
 - liito-orava, *Pteromys volans*
 - naali, *Vulpes lagopus*
 - pikkulepakko, *Pipistrellus nathusii*
 - pohjanlepakko, *Eptesicus nilssonii*
 - pyöriäinen, *Phocoena phocoena*
 - ripsisiippa, *Myotis nattereri*
 - saimaannorppa, *Pusa hispida saimensis*
 - saukko, *Lutra lutra*
 - susi, *Canis lupus* (ei poronhoitoalueella)
 - vesisiippa, *Myotis daubentonii*
 - viiksisiihippa, *Myotis mystacinus*
- Matelijat : kangaskäärme, *Coronella austriaca*
- Sammakkoeläimet: rupilisko, *Triturus cristatus*, viitasammakko, *Rana arvalis*
- Nilviäiset : vuollejokisimpukka, *Unio crassus*
- Perhoset
 - isoapollo, *Parnassius apollo*
 - isokultasiipi, *Lycena dispar*
 - kirjopapurikko, *Lopinga achine*
 - kirjoverkkoperhonen, *Hypodryas maturna*
 - muurahaisnisiipi, *Maculinea arion*
 - pikkuapollo, *Parnassius mnemosyne*
- Kovakuoriaiset
 - erakkokuoriainen, *Osmoderma barnabita* (O. eremita)
 - isolampisukeltaja, *Graphoderus bilineatus*
 - jättisukeltaja, *Dytiscus latissimus*
 - kaskikeiju, *Phryganophilus ruficollis*
 - korpikolva, *Pytho kolwensis*
 - punahäro, *Cucujus cinnaberinus*
- Korennot
 - idänkirkikorento, *Sympecma paedisca*
 - kirjokirkikorento, *Ophiogomphus cecilia*
 - lummelampikorento, *Leucorrhinia caudalis*
 - sirolampikorento, *Leucorrhinia albifrons*
 - täplälampikorento, *Leucorrhinia pectoralis*
 - viheruknorento, *Aeshna viridis*

prof. Ekroos

32

32

SUOMESSA ESIINTYVÄT EUROOPAN UNIONIN TIUKKAA SUOJELUA EDELLYTTÄVÄT ELIÖLAJIT (2)

• Kasvit

- hajuheinä, *Cinna latifolia*
- hentonäkinruoho, *Najas tenuissima*
- hämeenköylmäkukka, *Pulsatilla patens*
- idänkynsimö, *Draba cinerea*
- idänverijuuri, *Agrimonia pilosa*
- kiiltovaalkku, *Liparis loeselii*
- laaksoarho, *Moehringia lateriflora*
- lapinhilpi, *Arctagrostis latifolia*
- lapinkaura, *Trisetum subalpestre*
- lapinleinikki, *Coptidium (Ranunculus) lapponicum*
- lettorikko, *Saxifraga hirculus*
- lietetatari, *Persicaria foliosa*
- myyränporras, *Diplazium sibiricum*
- neidonkenkä, *Calypso bulbosa*
- nelilehtivesikuusi, *Hippuris tetraphylla*
- notkeanäkinruoho, *Najas flexilis*
- nuokkuesikko (ruijanesikko), *Primula nutans*
- pahtahiettaorvokki, *Viola rupestris* subsp. *relicta*
- pahtaketokeltto (pahtakeltto), *Crepis tectorum* subsp. *nigritula (nigrescens)*
- perämerenketomaruna (perämerenmaruna), *Artemisia campestris* subsp. *bottnica*
- pikkulehdokki, *Platanthera oligantha*
- pikkunoidanlukko, *Botrychium simplex*
- pohjankehtoailakki, *Silene involucrata*
- pohjansorsimo, *Arctophila fulva*
- rönsysorsimo, *Puccinellia phryganodes*
- serpentiiniraunioinen, *Asplenium adulterinum*
- tikankontti, *Cypripedium calceolus*
- tundrasara, *Carex holostoma*
- tunturiarho, *Arenaria pseudofrigida*
- tuoksualvejuuri, *Dryopteris fragrans*
- upossarpio, *Alisma wahlenbergii*

prof. Ekroos

33

33

Yleispoikkeukset rauhoituksesta, 82 §

- Yleispoikkeus: aluetta saa käyttää maa- ja metsätalouteen tai rakennustoimintaan ja rakennuksia sekä laitteita tarkoituksensa mukaisesti
 - vältettävä vahingoittamasta tai häiritsemästä rauhoitettuja eläimiä ja kasveja, jos se on mahdollista ilman merkittäviä lisäkustannuksia.
 - poikkeus ei koske lintulajeja eikä 78 §:ssä tarkoitettuja tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja
- Poikkeus ELY:n päätöksellä (LSL 83 §)
 - 70, 73, 74, 77, 78 ja 79 §:ssä säädetystä, jos siitä ei ole haittaa eliölajin suotuisan suojelutason säilyttämiselle tai sen saavuttamiselle
 - Lupa määräaikainen, max 10 vuotta
 - Luvassa voi olla ehtoja

34

Direktiivilajit, poikkeukset rauhoituksesta, 83.3 §

- tiukkaa suojelua edellyttävien eliölajien osalta poikkeamisen edellytyksenä on lisäksi, ettei sille ole muuta tyydyttävää ratkaisua, ja että poikkeus on tarpeen:
 - 1) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelemiseksi tai luontotyyppien säilyttämiseksi;
 - 2) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta tai vesistöjä taikka muuta omaisuutta;
 - 3) kansanterveyttä tai yleistä turvallisuutta koskevista taikka muista erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle;
 - 4) näiden eliölajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- tai uudelleenistuttamistarkoituksessa taikka näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen.
- Muutosehdotus: (uusi 4 momentti)
 - Uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetun uusiutuvan energian tuotantolaitoksen, asiaankuuluvan verkon ja energiavaraston suunnittelun, rakentamisen ja käytön sekä uusiutuvan energian tuotantolaitoksen ja energiavaraston verkkoon liittämisen katsotaan olevan hankkeita, jotka ovat erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia, ja palvelevan kansanterveyttä ja turvallisuutta.

35

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 – 2)

- Hakemuksen mukaan turvetuotantoalue sijoittui 0,9 - 2,0 kilometrin etäisyydelle luonnonsuojelulain 47 §:n mukaan erityisesti suojellun maakotkan kolmesta pesäpuusta. Kyseessä oleva maakotkareviiri kuului Suomen eteläisimpiin. Pesien aluetta ei ollut määritelty luonnonsuojelulain 47 §:n 3 momentin perusteella erityisesti suojeltavan lajin tärkeäksi esiintymispaikaksi.
- Pesäpuiden muodostamaa aluekokonaisuutta pidettiin maakotkan elinkierron ja lisääntymisen kannalta tärkeänä luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna alueena. Hakemuksen mukaisesta turvetuotannosta aiheutui häiriötä ihmisen liikkumisen ja toiminnan päästöjen, kuten melun, valon ja pölyn vuoksi. Tuotannosta aiheutuvan kokonaishäiriön arvioitiin johtavan lajin häviämiseen alueelta. Toimintaa oli tämän vuoksi pidettävä luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdassa kiellettyinä rauhoitetun lajin tahallisenä häiritsemisenä. Ympäristölupahakemus oli ympäristönsuojelulain 41 §:n 3 momentin nojalla tullut hylättyä. (jatkuu)

36

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 – 2)

- Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei kyseiseen maakotkan reviiriin kuuluvaan alueeseen tullut kuitenkaan soveltaa ympäristönsuojelulain 42 §:n 1 momentin 4 kohtaa, jonka mukaan toiminnasta ei saanut aiheutua erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Maakotkan reviiriä ja pesäpuiden muodostamaa kokonaisuutta ei pidetty sellaisenaan säännöksessä tarkoitettuina erityisinä luonnonolosuhteina.
- Vähemmistö (Lehtonen ja Mutikainen):
 - Luonnonsuojelulain 39 §:n puheena olevan säännöksen oikeata tulkintaa onkin selvitettävä säännöksen sanamuodon, lain esitöistä ilmenevän lainsäätäjän tarkoituksen ja luonnonsuojelulla toteutetun suojelujärjestelmän rakenteen ja systematiikan perusteella.
 - Luonnollinen yleiskielen mukainen tulkinta ilmaisulle tahallinen häiritseminen edellyttää, että kysymyksessä on tarkoituksellinen häiriön aiheuttaminen. Siihen ei voida lukea elinkeino- tai muun toiminnan sivuvaikutuksena syntyviä häiriöitä, joita ei tavoitella. Tälle tulkinnalle on saatavissa analogiaan perustuvaa tukea luonnonsuojelulain 48 §:n 1 momentista, jonka mukaan se, mitä 39 §:ssä säädetään, ei estä alueen käyttämistä maa- tai metsätalouteen tai rakennustoimintaan eikä rakennuksen tai laitteen tarkoituksenmukaista käyttämistä. (jatkuu)

37

KHO 2015:124 – maakotka (ään. 7 – 2)

- Vähemmistö (Lehtonen ja Mutikainen):
 - Luonnonsuojelulain esitöistä ei ole löydettävissä perusteita tulkita säännöstä edellä todetusta poikkeavasti.
 - Luonnonsuojelulaissa toteutetaan luonnonsuojelun tavoitteita tavalla, jossa lainsäätäjä on ottanut huomioon myös muiden yhteiskunnallisten intressien merkityksen. Luonnonsuojelulain systematiikassa eri suojelumuodot ja tilanteet on ryhmitelty eri kokonaisuuksiksi ja maanomistajalle on säädetty mahdollisuus saada valtiolta korvausta silloin, kun suojeluun perustuva maankäytön rajoitus aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa. Valtion korvausvelvollisuutta koskevan lain 53 §:n nojalla maanomistajalla ei kuitenkaan ole oikeutta korvauksen saamiseen luonnonsuojelulain 39 §:ssä säädetyn rajoituksen perusteella. Viimeksi mainitun säännöksen sellainen tulkinta, joka tästä huolimatta voi johtaa turvetuotannon tai muun taloudellisesti perustellun maankäyttömuodon estymiseen, ei ole sopusoinnussa luonnonsuojelulain peruseräperusteiden kanssa. Suomen perusoikeusjärjestelmä huomioon ottaen tällaiselle tulkinnalle ei ole muutoinkaan tilaa.
 - Edellä esitetyin perustein katson, ettei luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin 3 kohdan säännös tahallisen häirinnän kiellosta ole esteenä yhtiön hakemuksessa tarkoitettulle turpeen otolle ja ettei yhtiön hakemusta ole voitu hylätä silläkään perusteella, että toiminnasta maakotkalle aiheutuva häiriö merkitsisi ympäristönsuojelulain 42 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen erityisten luonnonolosuhteiden huonontumista. Näistä syistä asia on palautettava hallinto-oikeudelle uudelleen käsiteltäväksi sille tehdyissä valituksissa esitettyjen muiden valitusperusteiden tutkimiseksi ja ratkaisemiseksi.

38

METSÄLAKI: Liito-oravailmoitus ja ennakkotieto

- Metsälain 14 b §, liito-orava
 - Jos metsäkeskukselle saapunut metsänkäyttöilmoitus kohdistuu ELY-keskuksen metsäkeskukselle toimittamassa asiakirjassa mainittuun liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaan, metsäkeskuksen on välittömästi ilmoitettava tästä
 - ELY-keskukselle,
 - maanomistajalle sekä
 - tiedossaan olevalle maanomistajan edustajalle ja metsänhakkuuoikeuden haltijalle
- Metsälain 14 c §, ennakkotieto erityisen tärkeästä elinympäristöstä
 - Maanomistaja tai hänen valtuuttamansa metsänhakkuuoikeuden haltija voi hakea ennen hakkuuta tai muuta metsän käsittelyä metsäkeskukselta metsänkäyttöilmoitukseen liittyvän ennakkotiedon siitä, onko esitetty kohde 10 §:n 2 momentissa tarkoitettu erityisen tärkeä elinympäristö ja onko ilmoitettu metsän käsittely 10 a ja 10 b §:n mukainen.

39

Metsien suojelu – hakkuu erityiskohteessa (5 b §)

- Hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla, jos hakkuun kohteella on erityistä merkitystä
 - metsän monimuotoisuuden säilyttämisen,
 - maiseman tai
 - metsän monikäytön
- Tutkimus-, opetus- tai muussa erityiskäytössä oleva metsä voidaan käsitellä sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla.
- Erityiskohteissa toteutettavat käsittelyalueen toimenpiteet ja niiden perustelut on esitettävä metsänkäyttöilmoituksessa

40

Metsien suojelu ja säilyttäminen

- Metsälaki, 10 §, monimuotoisuuden säilyttäminen ja erityisen tärkeät elinympäristöt
- Metsiä tulee hoitaa ja käyttää siten, että turvataan yleiset edellytykset metsien biologisen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilymiselle.
- Monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita, jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi.

Kohteiden ominaispiirteitä ovat:

- 1) lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisien lampien välittömät lähiympäristöt, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto;
- 2) seuraavat a–e-alakohdissa luetellut suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous:
 - a) lehto- ja ruohokorvet, joiden ominaispiirteitä ovat rehevä ja vaateliias kasvillisuus, erirakenteinen puusto ja pensaskasvillisuus;
 - b) yhtenäiset metsäkorte- ja muurainkorvet, joiden ominaispiirteitä ovat erirakenteinen puusto ja yhtenäisen metsäkorte- tai muurainkasvillisuuden vallitsevuus;
 - c) letot, joiden ominaispiirteitä ovat maaperän runsasravinteisuus, puuston vähäinen määrä ja vaateliias kasvillisuus;
 - d) vähäpuustoiset jouto- ja kitumaan suot; sekä
 - e) luhdat, joiden ominaispiirteenä on erirakenteinen lehtipuusto tai pensaskasvillisuus sekä pintavesien pysyvä vaikutus;
- 3) rehevät lehtolaidut, joiden ominaispiirteitä ovat lehtomulta, vaateliias kasvillisuus sekä luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen puusto ja pensaskasvillisuus;

Kohteiden ominaispiirteitä ovat:

4) kangasmetsäsaarekkeet, jotka sijaitsevat ojittamattomilla soilla tai soilla, joissa luontainen vesitalous on pääosin säilynyt muuttumattomana;

5) kallioperässä olevat tai kivennäismaahan uurtuneet, jyrkkärinteiset, pääosiltaan vähintään kymmenen metriä syvät rotkot ja kurut, joiden ominaispiirteenä on luonteenomainen muusta ympäristöstä poikkeava kasvillisuus;

6) pääosiltaan vähintään kymmenen metriä korkeat jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät;

7) karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot, joiden ominaispiirre on harvahko puusto.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen ominaispiirteitä ovat pienialaisia tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä

MetsäA 4 luvussa eräitä tarkempia säännöksiä.

Yleiset käsittelyn periaatteet ja kiellot, 10 a §

- Varovaisia hoito- ja käyttötoimenpiteitä, joissa elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään tai niitä vahvistetaan
 - säilytettävä elinympäristölle erityinen vesitalous, puuston rakenne, vanhat ylispuut, kuolleet ja lahot puut sekä otettava huomioon kasvillisuus, maaston vaihtelevaisuus ja maaperä.
- Ominaispiirteitä vahvistavia hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat suunnitelmalliset luonnonhoitotoimet ja luonnontilan ennallistamistoimet
- Ominaispiirteet säilyttäviä hoito- ja käyttötoimenpiteitä ovat varovaiset, poimintaluonteiset hakkuut, yksittäisten kuokkalaikkujen tekeminen sekä Suomen luontaiseen lajistoon kuuluvien puiden taimien istuttaminen ja niiden siementen kylväminen.
 - Erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan erityistä varovaisuutta noudattaen kuljettaa puutavaraa ja ylittää puron uoma, mikäli se ei vaaranna ominaispiirteiden säilyttämistä.
- Erityisen tärkeissä elinympäristöissä ei saa tehdä
 - uudistushakkuuta,
 - metsätietä,
 - kasvupaikalle ominaista kasvillisuutta vahingoittavaa maanpinnan käsittelyä,
 - ojitusta, purojen ja norojen perkausta
 - käyttää kemiallisia torjunta-aineita

Käsittely, 10 b §

- Voidaan tehdä varovaisia poimintaluonteisia hakkuita, jotka säilyttävät puuston luonnontilaisena tai luonnontilaisen kaltaisena siten, ettei elinympäristön luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous muutu
- Elinympäristön puuston rakenne rehevillä lehtolaikuilla on säilytettävä siten, että hoito- ja käyttötoimenpiteiden yhteydessä tehdään vain varovaisia, poimintaluonteisia hakkuita.
- Jyrkänteissä ja niiden välittömissä alusmetsissä ei saa toteuttaa puunkorjuuta.
- Hietikoilla, kallioilla, kivikoissa ja louhikoissa voidaan tehdä varovaisia poimintaluonteisia hakkuita siten, että säilytetään vanhimmat ja kuolleet sekä lahot puut.

Poikkeuslupa ja "tuki"

- Poikkeuslupa, 11 §
 - 10 a ja 10 b §:n velvoitteen täyttämistä aiheuttaa maanomistajalle taikka hallintaoikeuden tai muun sellaisen erityisen oikeuden haltijalle metsäntuoton vähenemistä tai muuta taloudellista menetystä, mikä ei ole vähäistä, metsäkeskuksen tulee maanomistajan tai erityisen oikeuden haltijan hakemuksesta myöntää lupa toteuttaa hoito- ja käyttötoimenpiteet tavalla, josta asianomaiselle aiheutuva menetys jää vähäiseksi.
 - Menetys katsotaan vähäiseksi, kun 10 §:n mukaisten kohteiden käyttörajoitusten aiheuttama taloudellinen menetys on pienempi kuin neljä prosenttia poikkeusluvan hakijan sen metsäkiinteistön markkinakelpoisen puuston arvosta, jolla käsittelyalue sijaitsee, tai alle 3 000 euroa.
 - Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos kysymyksessä olevaa toimenpidettä varten on myönnetty tai myönnetään kestävä metsätalouden rahoitusta koskevassa lainsäädännössä tarkoitettua ympäristötukea tai muuten riittävä tuki valtion varoista
- Ennakkotieto erityisen tärkeästä elinympäristöstä (14 c §)
- Menettely liito-oravailmoituksesta (14 b §) – ilm. ELY:lle

Eräiden vesiluontotyyppien suojelu, VL 2:11

- luonnontilan vaarantaminen on kielletty
 - Luonnontilainen enintään kymmenen hehtaarin suuruinen flada, kluuvijärvi tai lähde
 - muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitseva noro tai enintään yhden hehtaarin suuruinen lampi tai järvi
- Lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen kiellosta, jos vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu
 - Jos seuraus aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu lupaa, lupa-asian yhteydessä on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä

Luonnonsuojelulaki: toimenpidekiellot, pakkokeinot ja rangaistukset

- väliaikainen toimenpidekielto
- toimenpidekielto alueilla, joilla lunastus on vireillä
- pakkokeinot - uhkasakko, teettämisuhta ja keskeyttämisuhta
- rangaistukset
 - Luonnonsuojelurikkomus (LSL), sakkoa
 - Luonnonsuojelurikos (RL 48:), max 2 vuotta
 - Törkeä luonnonsuojelurikos (RL 48:5a), min 4 kk, max 4 vuotta

Muutoksenhaku, luonnonsuojelulaki

- valitus hallinto-oikeuteen, 30 pv, jatkovalitus KHO:een, jos valituslupa
- valitusoikeus
 - etua tai oikeutta asia koskee
 - kunnalla
 - rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä, jonka tarkoituksena on luonnon- tai ympäristönsuojelun edistäminen

49

Ekologisen kompensaaion toteuttaminen

- Hyvittävät toimenpiteet
 - Hyvittävillä toimenpiteillä korvataan luontotyyppille tai lajin elinympäristölle aiheutuva heikennys vähintään täysimääräisesti.
 - Hyvittäviä toimenpiteitä ovat toimenpiteet, joihin ei ole muuhun lainsäädäntöön tai velvoitteeseen perustuvaa velvollisuutta, ja joilla
 - 1) palautetaan luonnonarvoiltaan tai kunnoltaan heikentynyt alue ennallistumaan kohti luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa;
 - 2) lisätään luontotyyppin tai lajin elinympäristön pinta-alaa; tai
 - 3) Parannetaan luontotyyppin tai lajin elinympäristön ekologista laatua.
 - Hyvittävänä toimenpiteenä voidaan pitää myös uhanalaisen luontotyyppin luonnontilaltaan edustavan esiintymän pysyvää suojelua (suojaohyvytys), jos suojelu
 - 1) ylläpitää tai parantaa luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa estämällä luonnontilan heikentymistä aiheuttavan toiminnan ja
 - 2) tuottaa paremman ekologisen lopputuloksen kuin ennallistaminen tai kunnostaminen

50

Ekologisen kompensaation toteuttaminen 2

- Hyvittämisen kriteerit
 - Uhanalaiseen luontotyyppiin tai lajin elinympäristöön kohdistuva heikennys on hyvittävä saman lajin elinympäristöön tai samaan luontotyyppiin kohdistuvin toimenpitein.
 - Mikäli luonnontieteellisistä syistä heikennystä ei voida hyvittää samaan luonnonarvoon kohdistuvin toimenpitein, heikennys on hyvittävä heikennettävää vastaavaan, yhtä uhanalaiseen tai uhanalaisempaan luonnonarvoon kohdistuvin toimenpitein.
 - Hyvittävät toimenpiteet on toteutettava
 - 1) samalla tai siihen rajautuvalla metsäkasvillisuusvyöhykkeen osa-alueella, samalla merialueella ja saman tai rajautuvan päävesistöalueen samassa vesimuodostuma- tai vesiluontotyyppissä, jolla heikennys aiheutuu;
 - 2) sen saamelaisyhteisön alueella, jonka alueella heikennys tapahtuu;
 - 3) ennen heikentävien toimenpiteiden aloittamista, kun kyse on toimenpiteistä, joilla luodaan edellytykset tavoitellun tilan saavuttamiselle (perustavat toimenpiteet), ja tarvittaessa toistuen, kun kyse on tavoitellun tilan saavuttamisen edellyttämistä hoitotoimenpiteistä.
 - Poiketen 3 momentissa säädetystä perustavat toimenpiteet voidaan toteuttaa heikentävien toimenpiteiden aloittamisen jälkeen, jos se on hyvittäville toimenpiteillä tavoitellun tilan kannalta perusteltua, kuitenkin viimeistään 3 vuoden kuluessa heikentävien toimenpiteiden aloittamisesta. Sama koskee tilannetta, jossa heikentävät toimenpiteet on toteutettava kiireellisesti yleisen turvallisuuden perusteella.
 - Edellä 98 §:n 3 momentissa tarkoitettu suojeluhyvitys on aina toteutettava ennen heikennystä.

51

Ekologisen kompensaation toteuttaminen 3

- Suunnitelma hyvittävästä toimenpiteistä
 - Eliölajien elinympäristöille ja luontotyypeille aiheutettavien heikennysten hyvittämisestä on laadittava suunnitelma. Hyvittämissuunnitelmassa on esitettävä:
- Hyvittämiseen velvoittaminen
 - Myöntäessään 69 §:ssä ja 85 §:ssä tarkoitetun luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä heikentävän poikkeuksen sekä tehdessään päätöksen 62 §:n 1 momentin nojalla yksityisen luonnonsuojelualueen lakkauttamisesta tai sen rauhoitussäännösten lieventämisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset:
 - 1) vaadittavista hyvittämissuunnitelman mukaisista perustavista toimenpiteistä sekä enintään 20 vuotta toteutettavista hoitotoimenpiteistä;
 - 2) hyvittämistoimenpiteiden toteuttamisen seurannasta ja sen raportoinnista viranomaiselle.

52

Ekologisen kompensaaion toteuttaminen 4

- Vapaaehtoinen luonnonarvojen tuottaminen
 - Maanomistaja voi vapaaehtoisesti tuottaa luonnonarvoja käytettäväksi ekologiseen kompensatioon.
 - Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa maanomistajan hakemuksesta lausunnon vapaaehtoisen luonnonarvojen tuottamisen suunnitelmasta. Lausunto on toimitettava tiedoksi kunnalle, jossa suunnitelmassa tarkoitettu alue sijaitsee. Suunnitelmaan sovelletaan, mitä 100 §:ssä säädetään hyvittämissuunnitelmasta.
 - Suunnitelman mukaisten perustavien toimenpiteiden toteutuksen jälkeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa maanomistajan hakemuksesta lausunnon toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadusta ja määrästä.
 - Maanomistajan hakemuksesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallentaa tiedon toimenpiteillä tuotettavien luonnonarvojen laadusta ja määrästä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaan rekisteriin.
 - Tuotettujen luonnonarvojen alueeseen ei sovelleta 67 §:ssä [suojellut luontotyypit] ja 77 §:ssä [erityisesti suojeltavat lajit] säädettyä ilman maanomistajan suostumusta.
-

53

Ekologisen kompensaaion toteuttaminen 5

- Vapaaehtoinen heikennyksen hyvittäminen
 - Luonnonarvoja toiminnassaan heikentävä toimija (vapaaehtoinen hyvittäjä) voi vapaaehtoisesti hyvittää toiminnastaan luontotyyppille tai lajin elinympäristölle aiheutuvan heikennyksen 103 §:ssä tarkoitetuilla toimenpiteillä.
 - Vapaaehtoisen hyvittäjän hakemuksesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen hyvityksen korvaavuudesta. Korvaavuus voi olla joko heikennystä vastaavaa tai sen ylittävää.
 - Hyvitysalue on rajattava 105 §:n mukaisesti tai perustettava 48 §:ssä tarkoitetuksi luonnonsuojelualueeksi.
 - Vapaaehtoisen hyvittäjän hakemuksesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tallentaa tiedon vapaaehtoisesta hyvittämisestä luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaan rekisteriin.
-

54

Ekologisen kompensaaion toteuttaminen 6

- Kustannusvastuu

- Hyvittämiseen velvollinen, luonnonarvojen tuottaja ja vapaaehtoinen hyvittäjä vastaavat kustannuksista, jotka aiheutuvat:
 - 1) hyvittävien toimenpiteiden suunnittelusta ja toteutuksesta;
 - 2) viranomaiselle hyvittämissuunnitelman hyväksymisestä sekä rekisteriin merkitsemisestä.
- Hyvittämiseen velvollinen ja vapaaehtoinen hyvittäjä vastaa lisäksi kustannuksista, jotka aiheutuvat:
 - 1) heikennyksen arvioinnista;
 - 2) hyvittämis-toimenpiteiden toteuttamisen valvonnasta;
 - 3) hyvittämis-toimenpiteiden vaikuttavuuden seurannasta.

55

Kulttuuriperinnön suojelusta

- Rakennussuojelu
- Muinaismuistot

56

Rakennusperintö - rakennussuojelu

- Soveltamisala, 2 §
 - Suojelu pääsääntöisesti asemakaavalla
 - Lakia sovelletaan, jos
 - 1) kohteella on valtakunnallista merkitystä;
 - 2) kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla ja sen nojalla annetuilla säännöksillä tai määräyksillä; tai
 - 3) kohteen suojeluun tämän lain mukaisesti on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi.
- Kohteet
 - voidaan suojella rakennuksia, rakennelmia, rakennusryhmiä tai rakennettuja alueita, joilla on merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen tai rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta.
 - suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa, rakennuksen kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.
- Päätäminen: ELY
- Vaarantamiskielto (max 2 v)
- Poikkeaminen: ELY
 - 1) osa rakennuksesta on vahingoittunut ja vahingoittunut osa vaarantaa rakennuksen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä tai suojelun perusteena olevien arvojen säilymistä;
 - 2) rakennuksen käyttäminen käyttötarkoitukseensa sekä muuttaminen uuteen soveltuvaan käyttötarkoitukseen on suojelun vuoksi estynyt; tai
 - 3) siihen on muu erityisen painava rakennusperinnön käyttöä tai hoitoa edistävä peruste.Poikkeamislupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos rakennus ei sen seurauksena enää täyttäisi suojelun edellytyksiä.
- Korvausvelvollisuus – valtio
- Avustukset

- HUOM! Kirkollisten rakennusten suojelu kirkkolain mukaan

57

Muinaismuistolaki, 295/1963

- 2 §, Kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat:
- 1) maa- ja kivikummut, röykkiöt, kivikehät ja muut kiveykset ja kivilatamukset, jotka ovat ihmisten muinoin tekemiä;
- 2) pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, myös sellaiset, joista maan pinnalla ei ole merkkejä;
- 3) kivet ja kalliopinnat, joissa on muinaisilta ajoilta kirjoituksia, kuvia tai muita piirroksia tahi maalauksia, hiomauria tai muita hionnan tahi hakkuun jälkiä taikka uhrikuoppia;
- 4) uhrilähteet, uhripuut, uhrikivet ja muut palvontapaikat sekä muinaiset käräjäpaikat;
- 5) muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäännökset sekä asuin- ja työpaikat, niin myös muodostumat, jotka ovat syntyneet sellaisten asumusten tai paikkojen käyttämisestä;
- 6) muinaisaikaiset hylätyt linnat, linnamäet, linnoitukset, linnakkeet, vallit ja vallihaudat sekä niiden jäännökset, kirkkojen, kappeliin, luostarien ja muiden huomattavien rakennusten rauniot sekä muinaiset hautapaikat, jotka eivät ole seurakunnan hoidossa olevalla hautausmaalla;
- 7) kivet, ristit ja patsaat, jotka muinoin on pystytetty jonkun henkilön tai tapahtuman muistoksi tai uskomuksellisessa tarkoituksessa, samoin kuin muut sellaiset muistomerkit;
- 8) muinaisten huomattavien kulkuteiden, tienviittojen ja siltojen sekä vartiotuli- ja muiden sellaisten laitteiden jäännökset; sekä
- 9) kiinteät luonnonesineet, joihin liittyy vanhoja tapoja, tarinoita tai huomattavia historiallisia muistoja.

prof. Ekroos

58

58

Muinaismuistolaki, 295/1963

- Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta
 - Ilman lupaa kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty
 - kuuluu maa-alue, joka on tarpeen jäännöksen säilymiseksi sekä jäännöksen laadun ja merkityksen kannalta välttämättömän tilan varaamiseksi sen ympärille
- Rajat:
 - Museovirasto voi vahvistaa muinaismuiston ja siihen kuuluvan suoja-alueen rata
 - Jos ei rajoja: suoja-alue 2 m lukien näkyvistä ulkoreunoista
- Kajoamislupa
 - tuottaa sen merkitykseen verraten kohtuuttoman suurta haittaa
 - Museovirasto voi myöntää
- Korvaus haitasta (7 §)
- Yleiset työhankkeet: hyvissä ajoin selko, VN ratkaisu

Maa-ainesten ottamista koskeva ja siihen liittyvä lainsäädäntö – yleiskatsaus

Säätelyn tausta ja kehitys

- Ennen 1970 lukua (ajoitus epätarkka)
 - Maa-ainesten ottaminen suhteellisen vapaata
 - Hiekan ja soran ottoa
- 1970-1981
 - Toimenpidekiellot ja RakL 124 a §:n mukainen lupa
- 1982 jälkeen (MAL voimaan 1.1.1982)
 - Tulkintojen etsiminen
 - Vakiintuminen
 - Uudet kysymykset

61

LAINSÄÄDÄNTÖ

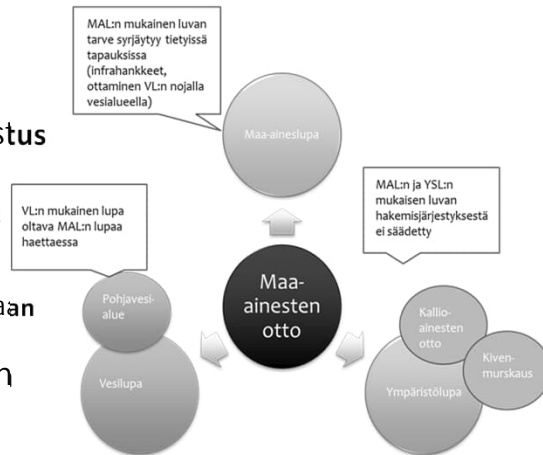
- Maa-aineslaki
- Muut lait
 - ympäristönsuojelulaki (ympäristölupa),
 - Yvalaki (yva),
 - maankäyttö- ja rakennuslaki (kaavoitus ja luvat),
 - vesilaki (luvat),
 - muinaismuistolaki (kiinteät muinaisjäännökset)
 - luonnonsuojelulaki (suojelualueet, suojeluohjelmat, natura, luontotyypit, maisema-alueet, lajit),
 - jätelaki,
 - maantielaki ja ratalaki
 - yksityistielaki ja kiinteistönmuodostamislaki
 - kaivoslaki (soveltamisalojen suhde)

62

Maa-aineslaki - yleistä

- **Tavoitteet**
 - Ainesten otto ympäristön kestävää kehitystä tukevalla tavalla
- **Soveltamisala**
 - Kivi, sora, savi ja multa
 - Poiskuljetus, varastointi tai jalostus
 - Ei koske:
 - Kaivoslakiin perustuvaa ottamista
 - Rakentamisen yhteydessä irrotettujen ottamista ja hyväksikäyttöä, kun perustuu lupaan
 - Jossakin määrin tulkinnanvarainen
 - Vesialueella ottamista, johon tarvitaan lupa

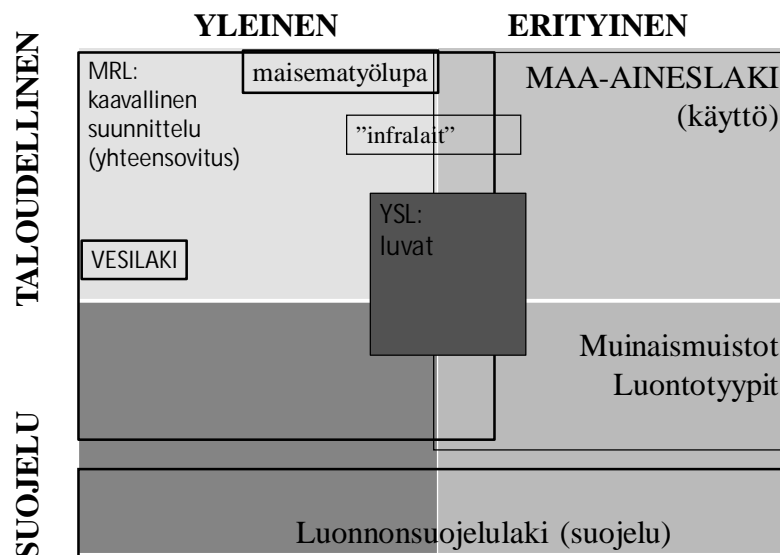

prof. Ekroos

63

63

LAINSÄÄDÄNTÖKOKONAISUUS

prof. Ekroos

64

64

Lupa

- Pääsääntöisesti oltava lupa
 - Ei lupaa:
 - Tavanomainen kotitarvekäyttö asumiseen tai maa- ja metsätalouteen (tulee liittyä rakentamiseen tai kulkuyhteyksiin)
- Luvan myöntämisen edellytykset
 - Ottamissuunnitelma
 - Ei ristiriidassa 3 §:n kanssa
 - Toimenpiderajoitusalue
 - Ei huomattavaa haittaa kaavan laatimiselle tai muuttamiselle
 - Ei turmele kaupunki- tai maisemakuvaa
- Lupaviranomainen: kunnan ympäristönsuojeluviranomainen
 - Lausunto ELY:ltä, jos
 - Luonnonsuojelu, vesiensuojelu, vaikutus toisen kunnan alueeseen
 - Muut lausunnot: MAA 4 §

Lupa (2) – YSL - yhteiskäsittely

- Yhteiskäsittely, jos samaa hanketta koskee ympäristölupahakemus ja maa-aineslupahakemus (4 a §, voimaan 1.7.2016)
 - Jos maa-aineslupakäsittelyssä ilmenee että hanketta varten on tarpeen myös ympäristönsuojelulain mukainen lupa, luvan hakijan on lupaviranomaisen määräämässä kohtuullisessa ajassa tehtävä ympäristölupahakemus
 - Voidaan jättää tutkimatta, jos ei hae
- Menettelyssä noudatetaan YSL 42–45, 84–86 ja 96 §:iä säädetään + MAL 7.2 § (lausunto)
- Kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelma tarpeen, jos ainesten ottamisessa tai niiden varastoinnissa tai jalostamisessa syntyy YSL 112.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettua kaivannaisjätettä

Lupa (3)

- Ottamissuunnitelma
 - Ei jos hanke vähäinen
 - Suunnitelmaa laadittaessa on tarvittavassa laajuudessa selvitettävä vallitsevat luonnonolosuhteet, aineiden määrä ja laatu sekä hankkeen vaikutukset ympäristöön ja luonnonolosuhteisiin.
 - Jos yvavelvollinen (yli 25 ha tai yli 200 000 m³/a): yvaselostus
 - Kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelma, jos kaivannaisjätettä (YSL 45 a.1 §: kivenlouhinta, -murskaus)
 - Selostus, kartat, piirroukset (MAA 2 §)
- Ottamispaikat on sijoitettava ja aineiden ottaminen järjestettävä niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi ja että maa-ainesesiintymää hyödynnetään säästeliäästi ja taloudellisesti eikä toiminnasta aiheudu asutukselle tai ympäristölle vaaraa tai kohtuullisin kustannuksin vältettävissä olevaa haittaa.

Lupa (4)

- 3 §: aineiden ottamisen rajoitukset: aineksia ei saa ottaa niin, että siitä aiheutuu:
 - 1) kauniin maisemakuvan turmeltumista;
 - 2) luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista;
 - 3) huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa; tai
 - 4) tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesialueen veden laadun tai antoisuuden vaarantuminen, jollei siihen ole saatu vesilain mukaista lupaa.
- Asemakaava/yleiskaava
 - katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen eikä turmele kaupunki- tai maisemakuva
- Maa-aineksia ei saa ilman erityistä syytä ottaa meren tai vesistön rantavyöhykkeellä, ellei aluetta ole asemakaavassa tai oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa osoitettu tätä tarkoitusta varten

Lupa (5)

- Lupa määräajaksi, enintään 10 vuodeksi
 - Erityisestä syystä pidemmäksi ajaksi, ei yli 15 vuotta
 - Kallioikivi 20 vuotta
 - Jos lupa alle 10 v, voidaan jatkaa, max 10 v
- Lupamääräykset
 - Haittojen välttäminen tai rajoittaminen
 - Lupamääräykset on annettava:
 - 1) ottamisalueen rajauksesta, kaivausten ja leikkausten syvyydestä ja muodosta sekä ottamistoiminnan etenemissuunnista;
 - 2) alueen suojaamisesta ja siistimisestä ottamisen aikana ja sen jälkeen; sekä
 - 3) puuston ja muun kasvillisuuden säilyttämisestä, uusimisesta ja uusista istutuksista ottamisen aikana ja sen jälkeen.
 - Lupamääräyksiä voidaan lisäksi antaa:
 - 1) ottamiseen liittyvistä laitteista ja liikenteen järjestämisestä erityisesti pohjaveden suojelemiseksi;
 - 2) ajasta, jonka kuluessa tämän pykälän nojalla määrätyt toimenpiteet on suoritettava; sekä
 - 3) muista hankkeesta aiheutuvien haittojen välttämiseksi tai rajoittamiseksi tarpeellisista toimenpiteistä.
- Määräykset eivät saa aiheuttaa luvan saajalle sellaista vahinkoa ja haittaa, jota on pidettävä hankkeen laajuuteen ja hänen saamaansa hyötyyn nähden kohtuuttomana.
- Lupaviranomainen voi määrätä, että ennen aineiden ottamista hakijan on annettava hyväksyttävä vakuus

KHO 2015:129 – kaunis?

- Hallinto-oikeus oli ELY-keskuksen valituksesta kumonnut kunnan maa-aineslupaviranomaisen myöntämän luvan soran ja hiekan ottamiseen 5,8 hehtaarin ottamisalueelta.
- Ottamisalue sijaitsi noin kaksi kilometriä leveällä luode-kaakko-suuntaisella harjujaksolla, joka oli pinnanmuodoiltaan matalaprofiilista. Alue ei ollut muusta maisemasta selvästi erottuva eikä alueelta ollut laajaa näköalaa ympäristöön. Ottamisalue sijaitsi keskellä laajaa mäntyvaltaista kangasmetsäaluetta. Ottamissuunnitelman mukaisesta ottamisesta ei aiheutunut ottamisalueella tai sieltä ulospäin näkyviä merkittäviä maisemallisia vaikutuksia.
- Ottamisalue ei edustanut luvan myöntämisen esteenä olevaa maa-aineslain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua kaunista maisemankuvaa saman pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja luonnon merkittäviä kauneusarvoja eikä se muodostanut erikoista luonnonesiintymää. Maakuntakaavan arvokkaan harjualueen rajauksella (ge/2) ei ollut välitöntä oikeudellista merkitystä. Koska estettä luvan myöntämiselle ei ollut, hallinto-oikeuden päätös oli kumottava ja ympäristölautakunnan päätös saatettava voimaan.

KHO 2015:128 – kaunis?

- Suunniteltu ottamisalue sijaitsi soistuneen alueen läpi kulkevan noin 1,6 kilometrin mittaisen kapean harjun eteläpäässä, josta oli aiemmin otettu vähäisessä määrin soraa. Harju oli Suomen Akatemian harjututkimuksessa luokiteltu arvoluokkaan IV kuuluvaksi geologisesti ja maisemallisesti jokseenkin merkittäväksi paikallisesti arvokkaaksi harjualueeksi. Harjun sijainti oli melko syrjäinen, sen matalampi eteläosa ei ollut kaukomaisemasta erityisesti erottuva eikä sieltä avautunut laajaa näköalaa ympäristöön. Näin ollen ottamissuunnitelman mukaisesta maa-aineksen ottamisesta ei aiheutunut ottamisalueella tai sieltä ulospäin näkyviä sellaisia merkittäviä maa-ainelain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja maisemallisia vaikutuksia, jotka muodostaisivat esteen luvan myöntämiselle.
- Asiakirjojen ja katselmushavaintojen perusteella harjuselänne oli kuitenkin, aiemmin tapahtuneesta ottamistoiminnasta huolimatta, pitkä ja kapea, matalan eteläosan ja jyrkemmän ja korkeamman pohjoisosan muodostama edustava ja yhtenäinen harjumuodostuma, joka edusti maa-ainelain 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja luonnon merkittäviä *kauneusarvoja* ja oli lainkohdassa tarkoitettu *erikoinen luonnonesiintymä*. Vaikka nyt suunniteltu maa-ainesten ottamisalue ei ulottunut harjun arvokkaimpiin osiin, aiottu soranotto toiminta olisi kuitenkin aiheuttanut sanotussa lainkohdassa tarkoitettuja luonteeltaan peruuttamattomia seurauksia edellä kuvattuun kokonaisuuteen. Tämän vuoksi maa-ainelupahakemus oli hylättävä.

MAL - muuta

- Kunnan ja valtion lunastusvelvollisuus
 - Jos lupa aineiden ottamiseen on lainvoimaisesti evätty eikä maanomistaja voi käyttää maataan maa- ja metsätalouteen, rakentamiseen tai muuhun vastaavaan kohtuullista hyötyä tuottavaan tarkoitukseen, on kunta tai, jos alueella on luonnonsuojelun kannalta valtakunnallista merkitystä, valtio velvollinen omistajan niin vaatiessa lunastamaan alueen.
 - Lunastamisessa noudatetaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia
- Ottajan korvausvelvollisuus
 - Jos aineiden ottaminen alentaa viereisen tai lähistöllä sijaitsevan kiinteistön arvoa tai aiheuttaa muuta sellaista vahinkoa tai haittaa kiinteistön käyttämiselle, mitä ei ole pidettävä vähäisenä, on kiinteistön omistajalla ja haltijalla oikeus saada aineiden ottajalta täysi korvaus haitasta, joka aineiden ottamisesta hänelle aiheutuu. Korvausta on vaadittava viiden vuoden kuluessa vahingon tai haitan aiheutumisesta. Jollei korvauksesta sovita, kysymys oikeudesta korvaukseen ratkaistaan ja korvaus määrätään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia soveltuvin osin noudattaen toimituksessa, jota haetaan asianomaiselta maanmittauskonttorilta.

Vesilaki – maa-aineisten ottaminen

- Ottaminen vesialueella, luvantarve:
 - VL 3:3.1,9: maa-aineiden ottaminen vesialueen pohjasta muuhun kuin tavanomaiseen kotitarvekäyttöön;
- Ottaminen pohjaveteen liittyen
 - Luvantarve VL 3:2.1, lupa, jos se voi muuttaa ... pohjaveden laatua tai määrää, ja tämä muutos
 - aiheuttaa pohjavesiesiintymän tilan huononemista (2)
 - olennaisesti vähentää tärkeän tai muun vedenhankintakäyttöön soveltuvan pohjavesiesiintymän antoisuutta tai muutoin huonontaa sen käyttökelpoisuutta taikka muulla tavalla aiheuttaa vahinkoa tai haittaa vedenotolle tai veden käytölle talousvetenä (5)
- Lupa 3:4: etuvertailu (+ehdoton luvanmyöntämisestä)